

МОВА — КОРДОН НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

МОВА — КОРДОН НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ
ІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

21 ЛЮТОГО 2025 РОКУ

Львів 2025

«Мова — кордон національної безпеки»: збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Львів, 21 лютого 2025 року. Львів: ЛДУ БЖД, 2025. 382 с.

РЕДКОЛЕГІЯ:

Василь ПОПОВИЧ, доктор технічних наук, професор;

Роман ЛАВРЕЦЬКИЙ, кандидат історичних наук, доцент;

Ігор КОВАЛЬ, кандидат педагогічних наук;

Ярослав ІЛЬЧИШИН, кандидат педагогічних наук;

Лідія ВЕРБИЦЬКА, кандидат філологічних наук;

Ірина БАБІЙ, кандидат педагогічних наук;

Тетяна БОТВИН, доктор філософії, доцент;

Мар'яна ГДАКОВИЧ, кандидат філологічних наук, доцент;

Тетяна КОНІВІЦЬКА, кандидат педагогічних наук, доцент;

Марина КУЛЬЧИЦЬКА, кандидат філологічних наук, доцент;

Олександра ПАЛЬЧЕВСЬКА, кандидат філологічних наук, доцент;

Галина ХЛИПАВКА, кандидат педагогічних наук;

Ольга ШЕЛЮХ, кандидат філологічних наук, доцент.

Збірник укладено за тезами доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції «Мова — кордон національної безпеки» 21 лютого 2025 року.

Матеріали друкуються українською, польською та англійською мовами.

Збірник містить матеріали таких тематичних секцій:

- Секція 1. Мова і національна психологія. Мова як інструмент гібридної війни.
- Секція 2. Національні мови і культури в їх специфіці та взаємодії. Українська мова у світі.
- Секція 3. Актуальні проблеми викладання української мови у вищій школі.

За точність наведених фактів, самостійність наукового аналізу та нормативність стилістики викладу, а також за використання відомостей, що не рекомендовані до відкритої публікації, відповідають автори матеріалів та їхні керівники.

8. Рябека А. Передумови виникнення нагірно-карабаського конфлікту // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2011. – Вип. 95 (1).

9. Явір В. А., Котловська А. В. Участь РФ в збройних конфліктах у світі [Електронний ресурс] // DSpace Repository :: Electronic Kyiv-Mohyla Academy Institutional Repository . – Режим доступу: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c2d140d9-981e-4e74-b831-5f32a5dcd6e5/content>.

УДК 323.269

МОВА ТА ГІБРИДНА ВІЙНА: ВИКЛИКИ, ОСНОВНІ ТЕЗИ

Оксана ТРУСЕВИЧ

кандидат фізико-математичних наук, доцент

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Третій рік великої російсько – української війни у її повномасштабній прояві ... 21 століття... Ще три роки тому ніхто не міг би подумати, що у 21 столітті Україна, український народ буде переживати страхи та жахи війни, хоча вона почалася ще у 2014 році. Ця війна – це неоголошена війна між Росією та Україною, що є найвищим ступенем загострення та з'ясування суперечок за допомогою армії та зброї між двома країнами, це — організований конфлікт, який ведеться із застосуванням зброї та насильства, з використанням значних засобів, у якому беруть участь групи людей, що діють за певним планом. Як відомо, причиною війни, розв'язаної Росією проти України були не Майдан 2004 та 2014 років, а спроби Росії політичного поглинання та окупації України.

Та українці активно виступили проти цього. «Російсько-українська війна - це війна ідеологій, світоглядів, війна між світлом і темрявою». Це слова ректора Академії СБУ Андрія Черняка, які він виголосив до учасників науково-практичної конференції «Сучасна російсько-українська війна як конфлікт цінностей та ідеологій». «Російська влада за допомогою політичних сил, інформаційної, релігійної, економічної, енергетичної чи іншої експансії завжди

МОВА — КОРДОН НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

нав'язувала нам «братерство». Але більше 10 років тому українці вкотре довели, що ми європейська демократична держава із цінностями, повністю відмінними від країни-терориста», - підкреслив керівник Академії.

Отже, як українці мають вести боротьбу супротив Росії, з точки зору української ідентичності як базового елементу стратегій і концепцій національної безпеки? Окрім боротьби із зброєю в руках, в окопах та бліндажах, у повітрі та на морі Україна в особі українського народу веде вже не один рік, не одне десятиліття мовну боротьбу. Дехто говорив, що «мова - не на часі», дехто говорив, що треба переходити на державну українську мову – колись потім, після війни, дехто говорив, що треба «лагідніше та м'якше» переходити на українську мову, але Ні. Коли, як не тепер, де терор Росії досяг найвищого рівня, коли російські окупанти знищили і далі знищують велику кількість дорослого населення України, невинних дітей, військових... Нарешті треба визнати, що **МОВА** – має значення, що через **МОВУ** почалася війна, бо ми, українці ідентифікуємо себе, як окрему самодостатню націю, що має свою **МОВУ** та **ІСТОРІЮ**, свій національний код.

Дамо відповідь на питання: як мова, тобто українська мова «приймає участь» у цій запеклій боротьбі, у цій страшній війні? Що ж за визначенням є «мова»? Згідно [12] дано визначення мови: «Мова — система звукових і графічних знаків, що виникла на певному рівні розвитку людства, що розвивається і має соціальне призначення; правила мови нормалізують використання знаків та їхнє функціонування як засобів людського спілкування. Мова — найважливіший засіб спілкування та пізнання.»

Загальне поняття про мову досліджували такі мовознавці як: П. Кононенко, Л. Скуратівський, Г. Шевхова, Л. Масенко, В. Русанівський, О. Мельничук, І. Білодід, О. Тараненко, І. Усаченко, М. Степаненко, О. Ткаченко та ін. Вони розглядали мову з різних сторін, тобто як зі сторони духовної культури нації, зі сторони історичного розвитку українського суспільства, мову як ознаку державності; перспективи розвитку та функціонування української мови в Україні, яка є свідченням розвитку українського суспільства.

Та головною метою цієї статті є спроба показати мову як основну ознаку ідентичності української нації з її проблемами й перспективами розвитку; висвітлити роль мови як визначального чинника

ідентичності української нації. Покажемо, що саме мова є найпотужнішою зброєю у гібридній війні за українську національну самовизначеність та самодостатність.

Що ж за визначенням означає «гібридна війна»? Відомо [13], що «...гібридна війна це різновид ескалації конфліктів, властивий для 21 століття, що поєднує застосування державних та недержавних, традиційних і нетрадиційних стратегій, ресурсів, засобів, методів підривної діяльності, механізмів кібервійни з метою досягнення певних політичних цілей.» Гібридна війна має воєнний, дипломатичний, політичний, правовий, психологічний, фінансово-економічний, соціальний, ідеологічний, інформаційний характер. Основним інструментом гібридної війни [13] «... є ініціювання та підтримання державою-агресором в іншій державі, обраній для агресії, внутрішніх протиріч і конфліктів. При цьому сторона-агресор зазвичай публічно заперечує свою причетність до розв'язаного конфлікту, ретельно маскує його справжній перебіг та ініціаторів».

Використання [5]-[10] терміну «гібридна війна» набуло особливого значення у зв'язку з розв'язаною у 2014 році агресії Росії проти України, результатом якої стали окупація Криму та окремих районів Донецької та Луганської областей. Російська агресія спонукала до розширення змісту гібридної війни, мотивувала осмислення цього явища як окремого феномена, що означає:

- відновлення світового порядку часів холодної війни з відповідною поляризацією світу та невизначеним тлумаченням норм міжнародного права;

- маніпулювання поняттями демократії з метою виправдання політики масової брехні;

- «тліючу» експансію зі створенням псевдоутворень та використанням сепаратистсько-терористичних угруповань;

- підрив легітимності влади і розхитування внутрішньодержавних суперечностей на території жертви агресії;

- створення пропагандистськими та репресивними засобами всередині своєї країни та на окупованих територіях;

- «захист співвітчизників», «співгромадян», освячений ідеологією «руського світу», що «засвідчував утиск російської мови»;

- підміна гібридної агресії поняттям «громадянська війна», ідентифікація агресором себе як «миротворця» та посередника, приписуючи об'єктові нападу роль нападника.

Розв'язана 24 лютого 2022 Росією широкомасштабна війна проти України засвідчує, що гібридна війна може здійснюватися з метою пошуку слабких місць в обороні країни задля подальшого відкритого збройного захоплення території суверенної держави. При цьому використання елементів гібридної війни продовжується і надалі, що засвідчує спроба з боку керівництва Росії розмиття відмінностей між станом війни і миру під виглядом «спеціальної військової операції».

Отже, щоб протидіяти гібридній війні, нашою державою передбачено наступні кроки: розробку стратегій з урахуванням однією із головної ролі сил спеціальних операцій; спроможність критичної інфраструктури до протистояння зловмисним діям та завданям руйнуванням, до динамічного відновлення; належне використання інформаційно-комунікаційних можливостей, тобто публічної дипломатії; взаємодії держави, військових і громадськості; формування нової моделі системи національної безпеки та оборони, спроможної відповідати на виклики сьогодення і майбутнього; поєднання асиметричних зусиль різних країн, застосування жорстких економічних санкцій проти агресора; створення коаліції держав із метою захисту демократії та загальнолюдських цінностей.

Поряд з перелічених кроків боротьби у цій гібридній війні велике місце займає українська мова, що протидіє агресії терористичної держави, не менше ніж зброя. Сьогодні, коли в суспільно-політичному житті іде переоцінка морально-етичних цінностей, відроджується національна самосвідомість народу, знання рідної мови набуває особливого значення. Рідна мова є одним із найважливіших засобів формування патріотичних почуттів, гордості за свій народ, вона є виявом національної культури. Піклування про рідну мову, любов і повага до неї має бути в центрі уваги кожної нації.

Аналізуючи [1]-[4], впливає, що українська мова – це не мова простолюду, а мова цілої нації, чие місце на право самостійного розвитку в ряду цивілізованих народів уже завойоване й не може бути зайняте ніким іншим. Мова – своєрідний генетичний, визначальний код ідентифікації української нації, а не лише засіб спілкування. Щоб забезпечити розвиток української мови, нею створено величезну

кількість наукової, політичної, художньої літератури, яка знайомить з нашою історією, філософською думкою, українськими традиціями та звичаями.

Мова – це душа кожної нації, її найцінніший скарб. У мові наша стара і нова культура, ознака нашого національного визнання. Мова – це не тільки простий символ розуміння, бо вона визначається в певній культурі, в певні традиції. І поки живе мова – житиме й народ.

Тому кожен із нас повинен дбати про нашу національну мову як засіб творення національної духовності і національної культури, оскільки мова забезпечує вічність культури. Вона пов'язує культуру етносу в один безперервний процес: від минулого через сучасне до майбутнього. Тому, відстоюючи самотність рідної мови, ми тим самим оберігаємо самотність власної національної культури і духовності.

Не маючи своєї мови, своєї історії, українці перестануть бути українцями. «Коли зникає народна мова – народу більше нема». Поки жива мова народна в устах народу, до того часу живий і народ. Неперервна мовна освіта має забезпечувати такий рівень оволодіння державною мовою, який сприятиме використанню нею всіх суспільних функцій, а також функцій мовного розвитку особистості.

Отже, підсумовуючи: мова – це є стрижневий елемент на кожному з етапів виникнення та розвитку держави, «зброя» у гібридній війні, що розв'язала Росія, символ нашої незламності та незалежності. Плекаймо свою мову, любімо її, як любимо Україну. У цьому наша українська неперервність, як нації, «з діда-прадіда» до майбутніх поколінь.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азарова Л. Є. Мова, як генетичний код нації. / Л. Є. Азарова // Записки з українського мовознавства. Українська ментальність. Діалог світил. – Одеса: Астропринт, 2003. – Вип. 12. – С. 154 – 161.
2. Азарова Л. Є. Мова як феномен нації / Л. Є. Азарова // Лінгвістичні дослідження. Зб. наук. праць. Вип. 24. – Харків, 2008. С. 43 – 49.
3. Азарова Л. Є. Мова як визначальний чинник ідентичності української нації / Л. Є. Азарова // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Філологічні науки. – 2018. – Вип. 292. – С. 24 – 32.

МОВА — КОРДОН НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

4. Азарова Л. Є. Двомовність: причини й наслідки / Л. Є. Азарова // Рідний край: Альманах полтавського педагогічного університету. – Полтава. – 2015. –№ 2 (33). – С. 71 – 74

5. Баровська А. В. Інформаційні виклики гібридної війни: контент, канали, механізми протидії. Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2016. 110 с.

6. Головченко В., Дорошко М. Гібридна війна Росії проти України. Історико-політичне дослідження. Київ : Ніка-Центр, 2016. 184 с.

7. Горбулін В. Світова гібридна війна: український фронт / За заг. ред. В. П. Горбуліна. Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2017. 496 с.

8. Горбулін В. Як перемогти Росію у війні майбутнього. Київ : Брайт Букс, 2021. 248 с.

9. Магда Є. Гібридна війна. Вжити і перемогти. Харків : Віват, 2015. 304 с.

10. Ладоня І. О. Українська мова. – Київ: Вища школа. – 2001. – с. 158

11. Почепцов Г. Г. Сучасні інформаційні війни. Київ : Видавничий дім «Киево-Могилянська академія», 2015. 498 с.

12. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%BE%D0%B2%D0%B0>.

13. https://vue.gov.ua/%D0%93%D1%96%D0%B1%D1%80%D0%B8%D0%B4%D0%BD%D0%B0_%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0.